

ІНМУТАЦІЯ У МЕРЕЖЕВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Леся Городенко
(Київ, Україна)

У статті розглянуто інмутаційні процеси поведінки індивіда під впливом мережевої комунікації та в середовищі мережевого спілкування, а також зроблено спробу класифікації деструктивних форм мережевої інмутації.

Ключові слова: соціальні комунікації, мережева комунікація, інмутація, спілкування, психологія спілкування.

В статье рассматриваются инмутационные процессы поведения индивида под влиянием сетевой коммуникации и в среде сетевого общения, а также делается попытка классификации деструктивных форм сетевой инмутации.

Ключевые слова: социальные коммуникации, сетевая коммуникация, инмутація, общение, психология общения.

The article deals with the inmutation processes of individual's behaviour under the influence of the network communications and network environments, attempts to classify the destructive forms of network inmutation.

Key words: social communication, network communication, inmutation, communication, communication psychology.

Постановка проблеми. Мережева комунікація як явище сьогодення є складною різномірною структурою, що характеризується як позитивними, так і негативними феноменами. Серед негативних ознак мережевого спілкування віднедавна виділяють явище інмутації. *Актуальність* статті визначається процесами зміни поведінки індивіда на гірше під дією засобів масової комунікації, зокрема їхньої мережевої складової.

Метою статті є встановлення головних інмутаційних поведінкових ознак під впливом і в середовищі мережевих комунікацій.

Відповідно до поставленої мети формулюємо такі *завдання*:

- розглянути інмутаційні процеси поведінки індивіда під впливом мережевої комунікації та в середовищі мережевого спілкування;
- класифікувати деструктивні форми мережевої інмутації.

Виклад основного матеріалу. Психологічна складова завжди характеризувала і супроводжувала процеси спілкування. Хоча у модельних схемах вона і не знаходить свого відображення, у практиці психологічні та соціальні установки й упередженості апріорі зумовлюють передумови налагодження діалогу. Відповідно до ходу переговорів в індивіда формуються уявлення про предмет розмови та про співрозмовника. Успішність діалогу визначається реакціями співбесідника, а також впливом на думки особистості.

Серед ознак мережевої комунікації, що викликають нині чимало дискусій у професійних колах, є інмутація під впливом масової комунікації. Наукове

поняття, введене у теорію соціальних комунікацій українським вченим О.Холодом, синтезує ознаки впливу масової комунікації та психологічні аспекти спілкування. Науковець під інмутацією під впливом масової комунікації розуміє зміну поведінки на гірше тієї маси людей (аудиторії), яка безпосередньо чи опосередковано пов'язана зі сприйняттям продукції або її обговоренням і оцінкою; процес зміни на гірше аксіологічних систем і моделей (сценаріїв) поведінки учасників масової комунікації під впливом її продукції [6, с. 14]. Такі теоретичні нововведення у теорії соціальних комунікацій мають як своїх прихильників, так і наукових супротивників. Ми не будемо вступати у науковий дискурс щодо термінологічно-означального наповнення чи психологічних особливостей інмутації у теорії соціальних комунікацій, ми запозичимо цей термін у професора О. Холода як аксіоматичний й екстраполюємо та адаптуємо його до системних і структурних ознак мережевої комунікації. Ми схильні до деякої трансформації поняття інмутації у теорії мережевої комунікації. Інмутаційні процеси, що частково супроводжують мережеве спілкування, спричиняють зміни поведінки, у першу чергу, особистості у віртуальному середовищі, а вже згодом – у групі (чи в соціальній спільноті). Інмутація не є унікальною ознакою мережевої комунікації, проте під впливом мережевих інформаційно-комунікаційних технологій вона видозмінюється, набуваючи власних характеристик.

У випадку, коли комунікація здійснюється у формулі «медіа – аудиторія», виникають, на думку науковця О. Холода [5-6], мутаційні та інмутаційні поведінкові наслідки. Якщо слідкувати за науковою логікою професора О. Холода, зміна поведінки індивіда під впливом ЗМК на краще є мутацією, тоді як деструктивні ознаки поведінки під впливом медіа вважаються інмутацією особистості. Ми схильні розглядати трансформацію поведінки індивіда під впливом мережевої комунікації у тріаді, виділеній дослідницею Т. Клінковою: мутація – інмутація – наслідки маніпуляції, «а мутація та інмутація – два діаметрально протилежних поняття» [1, с. 105].

Професор О. Холод розглядає інмутацію виключно з позиції соціальної комунікації, тоді як ми вважаємо цей процес категорією психологічною, зокрема складовою у системі адикцій (чи в межах наших наукових досліджень – інтернет-адикцій). Одночасно науковець О. Холод акцентує увагу на мережевих технологіях інмутації, зокрема виділяє такі: технологія електронних мереж (технології блокування, технології еротичних і порносайтів, технології розповсюдження рефератів і дипломних робіт), а також технології мобільного зв'язку [5, с. 38].

У психології широко використовуються філософські поняття, що становлять її методологічну базу, а також розробляються власні поняття, які «поділяються на загальнопсихологічні (образ, діяльність, мотив, спілкування, особистість тощо) і часткові» [3, с. 76]. Таким чином, інмутація, відповідно до цієї класифікації, має безпосередній зв'язок із загальнопсихологічною категорією, зокрема з поняттями «особистість», «спілкування», «мотив» й «образ».

Ми вважаємо, що мережева комунікація через такі специфічні й трансформовані ознаки, як анонімність, загальнодоступність, віртуальність є найбільш зручним і простим середовищем інмутаційних процесів. Зазначимо, що відповідно до статистичних даних різних аналітичних та моніторингових

агенцій (наприклад, Internet World Stats, InMind, GfK, агенція Nilsen й ін.), інтернет є одним з найбільших і найдинамічніших глобальних ЗМК, і така властивість, як масовість, є невід'ємною ознакою мережевої комунікації. Тому запропонований професором О.Холодом термін «масовий характер інмутації суспільства» як «процес формування негативних установок особистості й суспільства та їхніх аксіологічних систем і моделей (сценаріїв) поведінки через усі можливі соціальні канали, або такі, що стосуються широких верств населення» [6, с. 5] щонайточніше передає сутність інмутації у мережевій комунікації.

Спілкуючись у мережевій комунікації, індивіди обмежені технологіями, не можуть опиратися на візуальні, сенсорні та інші відчуття і тому формують образ про співрозмовника виключно через запропоновані комунікантом ідентифікатори. Соціальні установки, які є невід'ємними у ході міжособистісної комунікації чи при отриманні інформації через комунікаційні канали (книги, періодика, телебачення, радіо й ін.), трансформуються у мережевому середовищі. Якщо взяти за основу те, що соціальна установка є «виявом ціннісної орієнтації у формі соціально детермінованої схильності особистості чи групи до заздалегідь визначеного відношення – позиції стосовно даного об'єкта (людини, явища, події) [3, с. 177], то інмутація у мережевій комунікації характеризується такими компонентами: емоційність, когнітивність, готовність до дій. Варіювання соціальними установками у мережевому середовищі дає змогу певним чином керувати поведінкою людей, підвищувати чи понижувати ефективність впливу на думки аудиторії чи ціннісні орієнтири.

Для багатьох користувачів мережеве і соціальне середовище стали тотожними поняттями. Людей приваблює можливість активно впливати на нього, змінюючи його відповідно до своїх потреб, а також відсутність чітко визначених і встановлених меж. Спроби організації та нормування (чи регламентування) відносин між власниками мережевого ресурсу та відвідувачами для незначної частини віртуальної (як і реальної) спільноти, є інмутаційним фактором, оскільки стимулюють бажання обійти правила чи доказати їхню недосконалість і непотрібність. Найбільш яскраво вираженою мережевою кастою, інмутованою під впливом протесту у мережевій комунікації, є хакери. Більшість їхніх дій має аморальний та асоціальний характер, спрямований на заперечення і, як наслідок, руйнування інформаційних, комунікаційних та інших мережевих структурних одиниць.

Інмутація у мережевій комунікації може виникати і через змістове наповнення сайтів. Зокрема, контент, що має ознаки тероризму, порнографії, пропагування насильства, расової, статевої чи іншої дискримінації, створює підґрунтя для негативної зміни поведінки як окремих індивідів, так і в групах загалом.

Свобода слова і висловлювань, яка нині вважається найвищим досягненням мережевої комунікації у напрямку реалізації прав людини, одночасно зумовлює варіативність інмутаційної поведінки особистості. Тобто, можливість поширювати у глобальних масштабах будь-якої інформації, у т.ч. й засекреченої, стимулює оприлюднення як державних таємниць, так і приватної інформації, що може зашкодити особистості.

Наслідком інмутації під впливом мережевої комунікації є формування

системи мобільної та інтернет-адикції. Залежність від новітніх технологій вважається медиками і психологами хворобою сучасної людини. Адиктивна поведінка є різновидом девіантної поведінки, при якій деякі дії особистості не відповідають ustalеним традицією чи нормами правилам; це свого роду згубна звичка, від якої складно або неможливо відмовитися. Інтернет-адикція як феномен психологічної залежності від світової мережі інтернет проявляється у формі відходу від реальності, при якому процес комунікації та проведення часу у віртуальному середовищі «затягує» індивіда настільки, що він стає не в змозі здійснювати повноцінну соціальну діяльність і функціонування у реальному світі.

Однією з важливих комунікаційних функцій сучасної мережевої комунікації є ігрове спілкування. Ми схильні розглядати мережеву ігрову комунікацію як комунікацію у віртуальних іграх і створення віртуального ігрового образу відповідно до умов та положень конкретного ігрового середовища. Причому віртуальне ігрове середовище може створюватися як на основі комп'ютерної, так і на основі ролевої гри, що передбачає виконання деяких завдань як у реальному, так і в віртуальному світі. Для реалізації такого спілкування учасники створюють віртуальні ігрові образи, намагаючись приховати свою справжню сутність. Проте під впливом віртуального ігрового середовища часом інмує поведінка учасників, результатом чого навіть можуть бути асоціальні дії гравців у реальному житті. Найгучнішою вважається трагедія 1999 р., коли двоє підлітків розстріляли дванадцять однокласників, вчителя і поранили ще кілька людей, розкидаючи саморобні гранати. Після цього покінчили життя самогубством. Узятому перед тим фільмі один з них говорить, що відбуватиметься щось на зразок «думу» [2]. Кількість випадків, пов'язаних зі згубною дією ігрової залежності, постійно збільшується. Громадськість часто виступає із закликами до виробників віртуальних комп'ютерних розваг зменшити відсоток насильства у сценаріях, проте позитивні зміни поки відсутні.

Іншим наслідком інмутації під впливом мережевої комунікації ми схильні вважати таке явище, як тролінг – надсилання провокаційних повідомлень для самопрезентування і самоутвердження себе в мережі [7]. Віртуальні хулігани (тролі) ставлять собі за мету розсварити віртуальне товариство (спільноту, об'єднану навколо деякого мережевого ресурсу), створити конфліктну ситуацію між учасниками товариства. Вони, як правило, завжди діють анонімно й, на думку психологів, отримують задоволення від самого процесу, а не від результату [7]. Інмутаційним різновидом тролінгу ми схильні вважати «флейм» – обмін повідомленнями у місцях багатокористувацького мережевого спілкування (форуми, чати, соціальні мережі) у вигляді словесних воєн, які часто не мають стосунку до первісної причини суперечки. Як правило, такі повідомлення спрямовані на подальше нагнітання свари [4].

Незважаючи на наявність групи чітких установок, спрямованих як на особистісну, так і масову інмутацію, в індивідів часто спрацьовує захисна реакція на подразники. Це проявляється як спроба перевірки достовірності інформації; ігнорування провокаційних повідомлень; свідоме обмеження спілкування у мережевих ресурсах та ін. Така теза підтверджується сформульованим проф. О. Холодом законом єдності інмутації та мутації: зменшення сили інмутації тягне за собою збільшення сили мутації, хоча у своєму

взаємозв'язку обидві мікросистеми не змінюють структури макросистеми маніпуляції [5, с. 47]. Таким чином, мережеві комунікації здійснюють не тільки негативний вплив на формування системи цінностей індивіда, вони є активним засобом мутаційних процесів. Хоча ця ідея є темою іншої статті.

Висновки. Інмутація у мережевій комунікації виникає у процесі спілкування, а також надмірного захоплення індивідом віртуальною реальністю. Процеси негативної зміни у поведінці індивіда спостерігаються як через незадоволення користувача деякими технічними засобами мережевої комунікації (напр., застаріла модель стільникового телефону чи комп'ютера, низька швидкість каналів інтернет), так і через неповну реалізацію комунікаційних потреб (невміння віднайти і відсортувати потрібну інформацію в інтернеті, невідання налагодити спілкування у соціальних мережах, надмірні очікування від спілкування у віртуальному середовищі, неможливість пройти ігровий рівень та ін.). На нашу думку, інмутація як ознака мережевої комунікації проявляється ще й у наявності та вільному доступі у мережевому середовищі величезної кількості сайтів асоціального спрямування: порнографічних, сепаратистських чи терористичних.

Проаналізувавши інмутаційні трансформації поведінки особистості чи групи під впливом мережевої комунікації, ми пропонуємо таку її класифікацію:

- *образна* інмутація виникає під впливом видозміни соціальних, демографічних, гендерних та інших ідентифікаторів особистості і виявляється у створенні негативних характеристик власного «я»;

- *ігрова* інмутація є наслідком надмірного захоплення індивідом чи групою людей віртуальними іграми, а також формування негативного образу під впливом ігрового мережевого середовища;

- *комунікаційна* інмутація – результат максимальної інтеграції людини до віртуальних спільнот, а також виникнення залежності від постійного спілкування у соціальних мережах, блогах, на форумах та інших інформаційно-комунікаційних ресурсах;

- *асоціальна* інмутація з'являється у групі населення, схильної до асоціальної поведінки у реальному житті, збудниками якої є різні сайти, що містять інформацію відповідного характеру (терористичного, порнографічного спрямувань, расова, гендерна, соціальна та ін. дискримінація і т.д.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Клінкова Т. Місце мутаційних та інмутаційних процесів в політиці як моделі соціальної комунікації / Т. Клінкова / Теорія інмутації суспільства : pro et contra [за ред. О. Холода]. – К. : КиМУ, 2011. – С. 98–106.
2. Литовченко А. Реальність проти віртуальності / А. Литовченко // Персонал-плюс. – №16. – 24–30 квітня 2008 р.
3. Психологічний словник / за ред. В. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.
4. Флейм // Вікіпедія / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Флейм>.
5. Холод О. Комунікаційні технології (у теорії інмутації) / О. Холод. – К. : КиМУ, 2010. – 147 с.
6. Холод О. Масовий характер інмутації суспільства / О. Холод / Теорія інмутації суспільства : pro et contra / за ред. О. Холода. – К. : КиМУ, 2011. – С. 5–78.

7. Donath J. 1999. Identity and Deception in the Virtual Community. In Communities in cyberspace, edited by M. A. Smith and P. Kollock. London; New York: Routledge. Suler / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smg.media.mit.edu/people/Judith/Identity/>

УДК 007 : 304 : 655

ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОШУКИ ТА СОЦІАЛЬНІ ЕФЕКТИ

Надія Зелінська
(Львів, Україна)

У статті доведено необхідність сучасної «реабілітації» редагування як творчої та ефективної складової редакційно-видавничого процесу, що забезпечує успішну участь видавничого продукту у процесах соціальної комунікації. Запропоновано в нових умовах оцінити соціальні ефекти, яких можна досягти завдяки професійним подходам до підготовки видань.

Ключові слова: редагування, редакційно-видавничий процес, видавничий продукт, соціальні ефекти.

В статті доказана необхідність сучасної «реабілітації» редагування як творчої та ефективної складової редакційно-видавничого процесу, що забезпечує успішну участь видавничого продукту у процесах соціальної комунікації. Запропоновано в нових умовах оцінити соціальні ефекти, яких можна досягти завдяки професійним подходам до підготовки видань.

Ключевые слова: редактирование, редакционно-издательский процесс, издательский продукт, социальные эффекты.

The necessity of actual “rehabilitation” of editing as creative and effective element of editing-publishing process which assures the publishing product to be efficient in the processes of social communication is proved. The social effects of the professional approaches to developing issues are proposed to be evaluated in new conditions.

Key words: editing, editing-publishing process, publishing product, social effects.

Постановка проблеми. Навряд чи доцільно сперечатися з Біблією, чия рекомендація *не наливати молоде вино у старі міхи* витримала всебічні випробування часом і досвідом. Але, можливо, приступаючи до обговорення заявленої проблеми, варто перефразувати біблійний вислів і запропонувати все ж *налити старе вино у нові міхи*, досягнувши цим подвійного ефекту: старе витримане вино цінується вище за молоде, а міцні нові міхи довго слугуватимуть його збереженню. Що маємо на увазі? – власне те, що, на жаль, змушені повторювати мало не щоразу у професійних дискусіях як про дисципліни навчального плану підготовки видавців, редакторів, так і про теоретичні обрис